

ЗВОРОТНІ МАТЕРІАЛЬНІ ПОТОКИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ОДНОРАЗОВОГО ВИКОРИСТАННЯ

В сучасних умовах впровадження інноваційних концепцій розвитку промисловості (концепція «сталого розвитку», «ощадливого виробництва») суспільство все частіше усвідомлює необхідність трансформації підходу до забруднення навколишнього середовища та зростаючих обсягів вичерпності природних. Зворотні логістичні потоки суттєво відрізняються від традиційних логістичних потоків за своїм характером, причиною виникнення, складовими елементами та потребують окремого підходу системи управління підприємством. Західними науковцями було визнано, що основна задача виробників та дистриб'юторів сьогодні полягає в переведенні процесів повернення продукції на професійний рівень, що дасть можливість швидко, ефективно та з мінімальними витратами збирати, сортувати та повертати продукцію [1].

Центральним об'єктом функціонування процесів, дотичних до цих проблем є зворотні матеріальні потоки. Зворотний матеріальний потік (ЗМП) – це сукупність товарно-матеріальних цінностей, віднесена до визначеного часового інтервалу та направлена в напрямку від джерела її споживання до джерела утворення з метою відновлення корисності або вилучення з обігу. Об'єктами ЗМП можуть бути сировина, готова продукція, товари, засоби упаковки багаторазового використання або відходи. Відновлення корисності об'єктів ЗМП може відбуватись за рахунок їх трансформації, а саме: перепродажу, ремонту, рециклінгу або утилізації [2].

Досліджуючи причини та передумови виникнення зворотних матеріальних потоків [2, 3, 4], ми прийшли до висновку, що основними серед них є:

- обізнаність споживача в питаннях захисту власних прав;
- зростання обсягів електронної комерції;
- стимулювання скорочення обсягів ЗМП з боку державних органів та міжнародних організацій;
- зростання культури споживання.
- зростання ролі після продажного сервісу в формуванні іміджу підприємства;
- підвищення соціальної відповідальності підприємств;
- трансформація «культури споживання» в «культуру надспоживання» та «культуру одноразового використання».

Окрему увагу в даному дослідженні присвячено саме трансформації культури споживання, як чинника збільшення обсягів ЗМП. В свою чергу трансформаційні процеси сучасної культури споживання представлено появою двох типів культур: «надспоживання» та «одноразового використання».

«Культура над споживання» уособлює собою споживача, потреби якого задовольняються понад обсяги, потрібні для задоволення фізіологічних потреб, потреб розвитку, самовдосконалення та самореалізації (згідно теорії А. Маслоу). Потреби споживача «культури над споживання» є штучно модифікованими транснаціональними корпораціями та як мода. За допомогою створення штучних надуманих потреб, а також обсягів їх задоволення транснаціональні корпорації отримують надприбутки, споживачі збільшують обсяги споживання та продукують зворотні матеріальні потоки.

Важливим чинником виникнення та зростання обсягів ЗМП є також «культура одноразового споживання». Даний тип культури виник одночасно з промисловою революцією 1850 рр. та появою гумових презервативів, паперових манишок, комір'їв та манжетів сорочок, про що свідчать дослідження [5, 6, 7, 8]. Графічну інтерпретацію виникнення та розвитку «культури одноразового споживання» наведено на рис.1.

Основними цінностями, популяризація яких дозволила виробникам просувати культуру одноразового споживання стали гігієна та турбота про здоров'я. Варто зауважити, що в основі розвитку культури одноразового споживання покладено саму систему функціонування промисловості, умовами існування якої є постійне зростання обсягів виробництва з метою покриття відсотків за кредити.

Обмежений термін функціонування продукції в таких умовах дозволяє виробникам здійснювати регулярну заміну власної продукції та підтримувати фінансові надходження. Отже для культури надспоживання характерним є навмисне скорочення зносостійкості продукції з метою збільшення обсягів виробництва. Таким чином в «культурі надспоживання» виникає нова стратегія розвитку промисловості, а саме «стратегія запланованого зносу». Дана стратегія передбачає виробництво одноразової продукції, метою створення якої є її поломка. Це в свою чергу збільшує обсяги ЗМП.

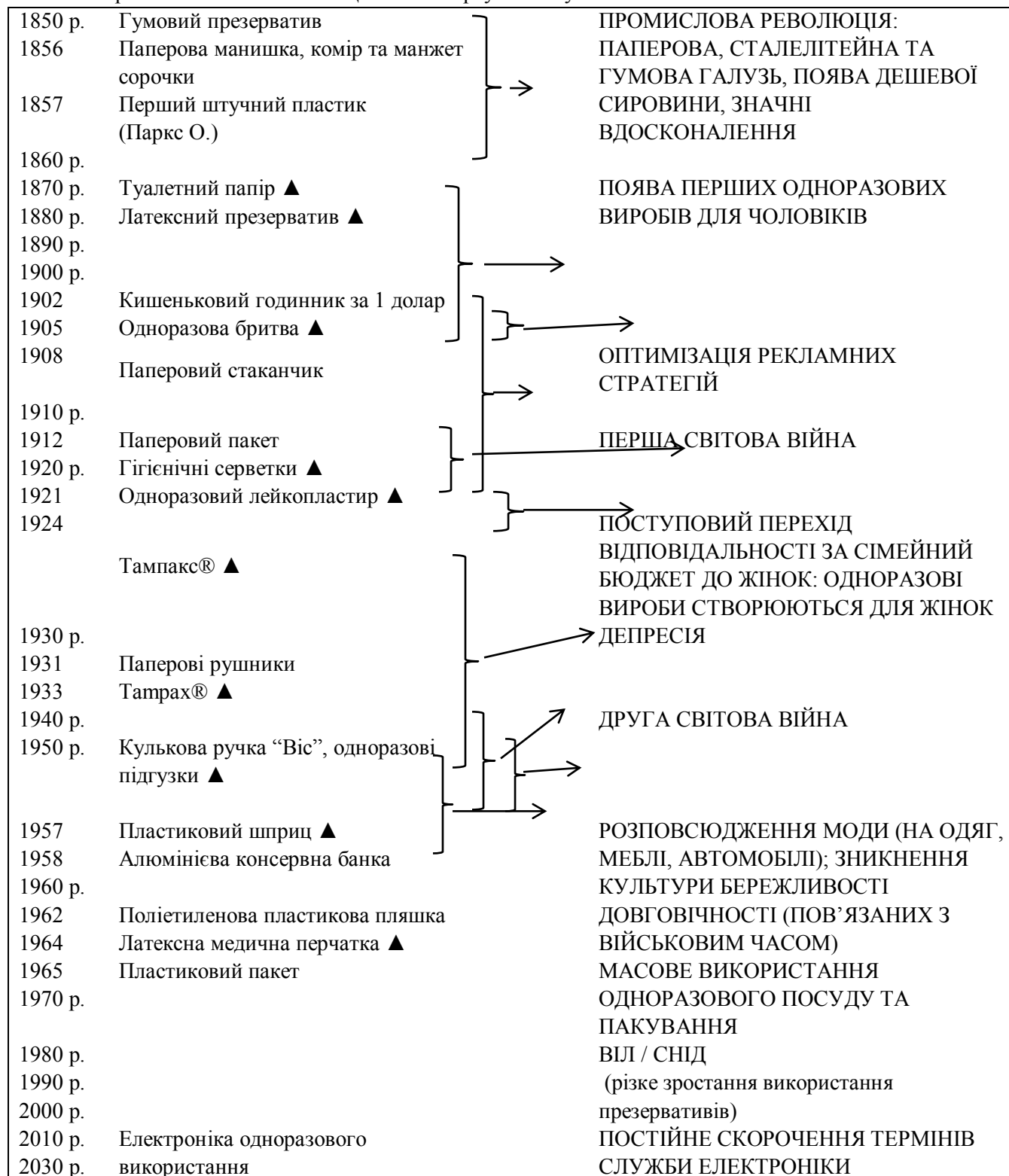

Рис. 1. Графічна інтерпретація розвитку культури одноразового використання

Примітки: ▲ – відбулось значне покращення в санітарній та соціальній сферах

Джерело: адаптовано з [9]

Негативні тенденції розвитку культури одноразового споживання та застосування стратегії запланованого зносу зумовлює забруднення навколишнього середовища такими об'єктами ЗМП як пластик, упаковка багаторазового використання, бляшанки тощо та потребують регуляторного впливу з боку держави та міжнародних організацій.

1. Harrington Ryan. *VP & GM for Reverse Logistic*. [Електронне джерело] // *Projects, NYK Logistic. Reverse Logistics Magazine*. – Winter-Spring, 2006. - Режим доступу: <http://www.rlmagazine.com/edition01p14.php> 2. Дзюбіна К.О. Місце зворотного матеріального потоку у виробничо-господарській діяльності підприємства / К.О. Дзюбіна // *Вісник Дніпропетровського університету (ім. О.Гончара). Серія: Економіка. Випуск 5(4) – Дніпропетровськ, 2011. – С. 163-171* 3. Дзюбіна К.О. Исследование специфических характеристик обратных материальных потоков / К.О. Дзюбіна, А.В. Дзюбіна, Г.Г. Левкин // *Инновационная экономика и общество*. - №2. - Омск: Омский государственный университет путей сообщения, 2013. - С. 34-40 4. Левкин Г.Г. О некоторых терминологических неточностях. [Електронний ресурс] // *Логистика*. – №1. – 2010. – с.16-17 – Режим доступу до журн.: <http://scipeople.ru/publication/99216> 5. Frederick Christine. *Selling Mrs. Consumer* / Christine Frederick. – New York: *The business brouse*. – 1929. – [Electronic sources] - Access mode: <https://archive.org/details/sellingmrsconsum00fredrich> 6. Packard Vance. *The Waste Makers* / Vance Packard. – USA: Bill McKibben. – 1960. – 345 p. 7. Бодрийяр Жан. *Общество потребления. Его мифы и структуры* / Жан Бодрийяр, - М.: Изд-во «Республика. Культурная революция». -2006. – 269 с. 8. *Отходы в графиках и диаграммах – 3.0* // Секретариат Базельской конвенции. Экологическая сеть «Зой», центр «ГРИД - Арендал». – К.: изд-во ООО «Компания ВАЙТЕ» – 2012. – 46 с. 9. Slade Giles. *Made to Break. Technology and Obsolescence in America* / Slade Giles. – USA. – First Harvard University Press paperback ed. – 2007 – 330 p.